

ОБҐРУНТУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЛОЧНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ

Кравченко О.М., к.е.н.

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства ім. Петра Василенка*

У статті представлено обґрунтування економічної ефективності функціонування молочного обслуговуючого кооперативу. Робота кооперативу полягає у централізованому зборі сирого молока зі застосуванням сучасної доїльної установки та реалізації великими обсягами сирого молока. Що дозволяє значно збільшити додатковий дохід домогосподарства, якість та кількість кінцевої української молочної продукції та пришвидшити розвиток сільських територій, де проживає більше 14 мільйонів населення України.

The paper presents the substantiation of economic efficiency of dairy service cooperative. The cooperative work - is a centralized collection of raw milk with using modern milking plant and implementation of large volumes of raw milk. That can significantly increase the households' additional income, the quality and quantity of the final Ukrainian dairy products and accelerate the development of rural areas, where live over than 14 million people in Ukraine.

Постановка проблеми. Відповідно новій публікації Всесвітньої організації продовольства Об'єднаних Націй, від 26 листопада 2013 року, саме молоко та молочні продукти володіють значним потенціалом щодо покращення продовольчої безпеки та умов життя сотні мільйонів бідних людей у всьому світі. У доповіді «Поживна цінність молока і молочних продуктів для людини» йде мова про те, що влада кожної держави повинна більше коштів відводити на програми з виробництва якісного, більш доступного молока та молочної продукції для бідних сімей [1].

Не виключенням повинні стати кроки можновладців України щодо обсягів виробництва та, особливо, якості молока та молочної продукції.

Відповідно статистичним даним, в Україні поголів'я корів на 1 січня 2014 року становить 2,5 млн. гол., або лише 59% рівня 1945 року; в господарствах населення зосереджено корів 77,8 %, що незупинно збільшується протягом останніх років, в тому числі на 0,3 відсоткових пункти тільки за 2013 рік; відповідно і виробництво сирого молока в господарствах населення становить 77,7% (8,91 млн. т) за попередніми результатами 2013 року [2]. Господарства населення – це селяни, які утримують в середньому по 1-2 корови молочного напрямку. При виробництві молока, особливо збиранні, використовують технологію кінця ІХХ століття, коли вручну видноють, зберігають від 2 до 12 годин, потім у відрах транспортують або до місця масового збирання (переважно до молоковозу), або самостійно реалізують у пластиковій тарі на найближчих торговельних майданчиках. Тоді як у розвинутих країнах молоко вироблене та зібране у такій спосіб не підлягає ідентифікації. І головне, за даними інформаційно-аналітичного порталу MilkUA.info, середньо зважувальні ціни закупівлі молока переробними підприємствами коливаються від 3,84 грн. за 1 кг у липні 2013 року за молоко І-го ґатунку від сільськогосподарських підприємств та ІІ-го ґатунку 2,44 грн. від населення, до 5,00 грн. за

молоко гатунком екстра у лютому місяці 2014 року [3]. Тоді як переважна більшість селян здають молоко по цінах не більше 2,50 гривень, решта населення купує молоко за цінами не менше 7,00 грн. за один літер.

Постає питання, як виробляти в достатній кількості, якісне молоко, щоб винагороду за працю отримували саме безпосередньо виробники продукції, які утримують, годують та збирають молоко? Тобто наразі в Україні це саме селяни – господарства населення.

Саме кооперація господарств населення у сільськогосподарській обслуговуючій кооперації з метою цивілізованого, сучасного та контрольованого збору та реалізації якісного сирого молока є необхідним процесом в сучасних умовах господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На державному рівні є усвідомлення необхідності вирішення зазначених проблем щодо забезпечення населення доступним молоком та молокопереробні підприємства якісною сировиною. Так, у 2013 році було доопрацьовано Закони України «Про кооперацію» та «Про сільськогосподарську кооперацію» [4, 5]. Згідно яким, значно збільшуються можливості об'єднання виробників сільськогосподарської продукції з метою задоволення економічних, соціальних та інших потреб шляхом цілеспрямованої та адекватної цінової політики реалізації кінцевої продукції.

Основним завданням кооперації є: підвищення життєвого рівня членів кооперації, захист їх майнових інтересів і соціальних прав; створення системи економічної і соціальної самопомоги населення та суб'єктів господарювання; залучення у виробництво товарів, робіт, послуг, додаткових трудових ресурсів, підвищення трудової і соціальної активності населення; створення і розвиток інфраструктури, необхідної для провадження господарської та іншої діяльності кооперації з метою зростання матеріального добробуту їх членів та задоволення потреб у товарах і послугах; сприяння сталому розвитку та становленню засад демократичного розвитку суспільства.

Кооперація базується на таких основних принципах: добровільності вступу та безперешкодного виходу з кооперації організації; соціальної справедливості, взаємодопомоги та співробітництва; рівного права голосу під час прийняття рішень (один член кооперації – один голос); вільного вибору напрямів і видів діяльності; демократичного контролю за діяльністю кооперації організацій та їх посадових осіб з боку членів кооперації організацій; безпосередньої участі членів кооперації організації у її діяльності [4].

Обслуговуючий сільськогосподарський кооперації – сільськогосподарський кооперації, що утворюється шляхом об'єднання фізичних та/або юридичних осіб – виробників сільськогосподарської продукції для організації обслуговування, спрямованого на зменшення витрат та/або збільшення доходів членів цього кооперації під час провадження ними сільськогосподарської діяльності та на захист їхніх економічних інтересів [5].

Згідно даних Міністерства аграрної політики та продовольства України наразі в Україні вже функціонує 200 молочних сільськогосподарських обслуговуючих кооперації (далі СОК), з яких 44 у Вінницькій області, 28 – у Черкаській, 13 у Дніпропетровській [6]. Ефективність створення та розвиток

сільськогосподарської кооперації доведено значним збільшенням кількості діючих кооперативів та кількості наданих ними послуг.

У сучасних джерелах інформації достатньо багато інформації щодо етапів створення і державної реєстрації СОКів [7]. В тому числі наводиться алгоритм створення кооперативу з усіма державними обов'язковими платежами та зборами, з термінами реєстрації тощо.

Головною перешкодою до розповсюдження ідеї створення та ефективного функціонування обслуговуючих кооперативів є тільки відсутність достатньої проінформованості, обґрунтованості, аргументованості, щодо переваг та економічної ефективності функціонування молочного сільськогосподарського кооперативу.

Постановка завдання. Виходячи з вищезазначеного, головним завданням наукової праці є обґрунтування економічної ефективності функціонування СОК молочного напрямку на 200 голів з метою розвитку та стабілізації життя мешканців сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стабілізація життя полягає не у кількості отриманих економічних вигід, а у прогнозованості та регулярності надходжень цих вигід. Тому тільки кооперація у обслуговуючий кооператив дозволить сьогодні селянам отримати доступ до стабільних грошових коштів на ринках збуту молока.

Успіх та самодостатність кооперації залежить від трьох складових.

По-перше, від наявності обізнаного лідера та ініціативної групи однодумців. У кожному селі є достатньо ініціативних людей, які бажають та вміють працювати на землі, яких не лякають зміни, особливо зміни на краще, які можуть брати на себе відповідальність за добробут громади.

По-друге, визначення чіткої мети створення та правил функціонування кооперативу. Головною метою будь-якої кооперації є покращення якості життя її членів. Головним правилом повинно бути справедливість, демократичність та особиста відповідальність.

По-третє, успіх забезпечується наполегливою, цілеспрямованою, тяжкої працею на всіх етапах функціонування кооперативу.

Головними вихідними умовами при обґрунтуванні економічної ефективності роботи молочного обслуговуючого кооперативу є такі: кількість членів кооперативу 150 осіб; кількість поголів'я 200 корів; середньодобовий надійна на 1 голову 15 л; ціни реалізації: на пункті прийому (до молоковозу) - 2,40 грн./л, на місцевому ринку від 6 до 7 грн./л, на переробне підприємство – 3,84 грн./кг (за молоко I гатунку).

Метою створення молочного кооперативу є централізований збір молока за допомогою сучасної молочної зали, з одночасним охолодженням та танком зберігання, що значно покращує якість сирого молока до I гатунку, тому може бути реалізованим як на переробне підприємство за ціною від 3,84 грн./кг, так і місцевому ринку від 6 грн./л.

Як довідка: бюджетна дотація за екологічно чисте молоко власного виробництва, продане молокопереробним підприємствам для виготовлення продуктів дитячого харчування на молочній основі становить 750 грн./т. Чим повинні скористатися члени молочного обслуговуючого кооперативу.

Отже, першочерговим є визначення капітальних витрат на організацію роботи кооперативу та джерел фінансування (табл. 1).

Таблиця 1

Очікуваний кошторис витрат та джерела фінансування на організацію роботи СОК

Назва	Всього, тис. грн	Джерела фінансування
1. Базове обладнання доїльної зали (2х6 ялинка з монтажем) Наприклад компанія	757,6	Сторонній інвестор
2. Танк для охолодження молока (Cold Vessel 3000)	80,9	Вступний внесок учасника (неповоротний внесок)
3. Транспортні засоби (ГАЗ-газель)	112,0	
4. Дозволи державна реєстрація, дозволи сплата податків тощо	7,0	Інші джерела (благодійні, спонсорські внески та ін.)
5. Інші додаткові витрати (10% від попередніх витрат)	95,75	
Всього витрат	1053,25	х

Капітальні вкладення — це матеріальні, грошові та трудові затрати на створення нових, а також на розширення, реконструкцію й модернізацію діючих основних засобів підприємства. До капітальних витрат створення та розвитку молочного обслуговуючого кооперативу включають витрати на придбання основних засобів для збору, первинної обробки, зберігання та транспортування молока до місць реалізації; витрати на консультації, які пов'язані зі створенням, державною реєстрацією та ефективним функціонуванням кооперативу; витрати з придбання (ремонт, будівництва, оренди та ін.) приміщень; інші витрати (оголошення у пресі, інформаційні заходи тощо).

Згідно розрахунків, необхідним є залучення 1 млн. грн. для створення та ефективного функціонування сучасного молочного кооперативу зі збору якісного сирого молока. Головним джерелом фінансування має стати сторонній інвестор, яким може бути в першу чергу держава, яка є найбільш зацікавленим суб'єктом у продовольчій безпеці країни, щодо достатньої кількості якісного молока.

Так, за останні роки в Україні виробляється лише 230-240 кг молока та молочної продукції на 1 особу, проти 472 кг у 1990 році, або майже 400 кг у Франції, як європейської країни, яка трохи менша за Україну по площі, але більша за кількістю мешканців у 1,3 рази; споживається в Україні лише 56,5 % проти науково обґрунтованої норми у 380 кг; з 14,1 млн. осіб сільських мешканців України лише 3,5 млн. осіб (або 24,8 %) відносяться до зайнятого населення; середня заробітна плата за 2013 рік в сільському господарстві становить лише 72% середньоукраїнського рівня, або 2 339 грн., або 62 % рівня промисловості, або 37 % рівня заробітної плати працівників фінансової та страхової діяльності. Тому саме держава як гарант продовольчої, соціальної та економічної безпеки повинна бути зацікавленою у розвитку сільських територій, де проживає 14,1 млн. осіб, або кожен третій українець.

Також стороннім інвесторами можуть бути молокопереробні підприємства, які наразі завантажені лише на 70% переважно сирим молоком низької

якості, що не дозволяє розвиватися, міцніти за рахунок виробництва конкурентноздатної української молочної продукції.

Крім того, основними джерелами формування майна кооперативу може стати гранти, пільгові кредити, безоплатна технічна зовнішня допомога та ін.

На відкриття, функціонування та розвиток кооперативу необхідно трохи більше 1 млн. грн, з яких 70% може профінансувати зовнішній інвестор (бажано держава); 20% безпосередньо члени СОК, шляхом сплати вступного внеску по 1 тис. грн. на кожну голову (корову), яку включено як об'єкт обслуговування; 10% інші джерела фінансування, в тому числі благодійні, спонсорські внески та інше.

Наступним етапом є визначення поточних витрат на збір (в тому числі охолодження та зберігання) (табл. 2), реалізацію молока та адміністративні витрати на організацію й роботу кооперативу.

Таким чином витрати на централізований збір молока за допомогою сучасної енергоощадної доїльної установки, що значно покращує якість сирого молока, становить менше 50 копійок на 1 кг молока. Тоді як різниця в цінах реалізації сирого молока коливається від 2,50 грн. ручного збору молока (без створення кооперативу як юридичної особи) до 3,84 грн. молока I гатунку автоматизованого збору через кооператив.

Таблиця 2

Витрати на централізований збір молока СОК за рік

Елементи та статті витрат	Примітки	Разом витрат, грн.	На 1 ц молока, грн.
1. Матеріальні витрати, всього	х	119 109,38	13,23
в тому числі:			
- вода	3м ³ на добу по 2,5 грн./м ³	2 737,50	0,30
- електроенергія	Споживання 80 кВт-год. Активної роботи – 5 год. на добу. Ціна 0,75 грн./кВт-год	109 500,00	12,17
- опально-мастильні матеріали	5 кг на місяць по 20 грн./кг	1 200,00	0,13
- інші матеріальні витрати	5% від основних матеріальних витрат	5 671,88	0,63
2. Витрати на оплату праці основного персоналу, всього	х	144 000,00	16,00
в тому числі:			
- основний дояр	Необхідно 2 особи. Ставка за місяць 3,5 тис. грн.	84 000,00	9,33
- помічник дояра	Необхідно 2 особи. Ставка за місяць 2,5 тис. грн.	60 000,00	6,67
3. Відрахування на соціальні заходи	37,5% від витрат на оплату праці	54 000,00	6,00
4. Амортизаційні відрахування	Базове обладнання доїльної зали, танк охолодження молока. Термін експлуатації 8 років.	104 812,50	11,65
5. Інші операційні витрати	10% від витрат на оплату праці та амортизаційних відрахувань	24 881,25	2,76
6. Виробнича собівартість, всього	х	446 803,13	49,64

Необхідним також є визначення витрат на реалізацію (збут) зібраного молока. За умов функціонування сучасного кооперативу та враховуючи ризики щодо надійності та стабільності каналів реалізації, пропонуємо 50 % обсягів збору реалізовувати безпосередньо з танку охолодження до молокопереробного підприємства за ціною 3,84 грн./кг., та 50 % транспортувати до місцевого ринку, який розташовано за 20 км від місця централізованого збору (табл.3.). На підставі калькуляції витрат з реалізації молока встановлено, що витрати на реалізацію через кооператив не перевищують 30 копійок на кожен кг молока, або лише 30 грн. тижневого збору молока на 1 корову.

Таблиця 3

**Витрати на реалізацію молока на місцевому ринку за рік
(Обсяг реалізації становить 50% зібраного молока, або 45 т на рік)**

Елементи та статті витрат	Примітки	Разом витрат, грн.	На 1 ц молока, грн.
1. Матеріальні витрати	20 км до місця реалізації. Витрати пального (газ) - 14л/100км по 6 грн./л	10 080,00	2,24
2. Витрати на оплату праці	2 особи по 110 грн. за зміну	66 000,00	14,67
3. Відрахування на соціальні заходи	37,5% від витрат на оплату праці	24 750,00	5,50
4. Амортизаційні відрахування	Транспортний засіб ГАЗ-газель. Терміни експлуатації 6 років	18 666,67	4,15
5. Інші витрати (ринкові збори 20 грн./доба, лабораторні аналізи 3 грн. та непередбачувальні витрати)	10% від витрат на оплату праці та амортизаційні відрахування	8 466,67	1,88
6. Всього витрат на реалізацію		127 963,33	28,44

Фактично, без створення кооперативу, витрати з реалізації молока селянином на ринку значно більші, оскільки необхідно сплатити за проїзд до місця реалізації (від 10 до 40 грн.), заплатити за торгове місце (від 15 до 25 грн.), за довідку з лабораторії про якість (від 3 до 5 грн.), і головне, день попрацювати і реалізувати більше 100 кг молока та молочної продукції. Або витратити 30 грн. на тиждень, щодо реалізації молока, шляхом кооперації.

Наступним етапом є визначення необхідних адміністративних витрат на функціонування молочного СОК (табл. 4).

Адміністративні витрати функціонуючого кооперативу у середньому на місяць становитимуть 7,82 тис. грн., з розрахунку на 1 ц молока – 10,43 грн.

Отже, розмір поточних витрат на обслуговування 200 голів, щодо централізованого збору, реалізації молока та адміністративні витрати становитимуть 668,6 тис. грн., або повна (комерційна) собівартість послуг кооперативу 74,29 грн./ц сирого молока.

Головною метою обґрунтування економічної ефективності функціонування молочного обслуговуючого кооперативу є представлення переваг участі домогосподарств у роботі кооперативу.

Адміністративні витрати молочного СОК за рік

Елементи та статті витрат	Примітки	Разом витрат, грн.	На 1 ц молока, грн.
1. Витрати на оплату праці, всього	х	54 000,00	6,00
в тому числі:	Ставка на місяць	30 000,00	3,33
- виконавчий директор	2,5 тис. грн		
- бухгалтер	Ставка на місяць	24 000,00	2,67
	2,0 тис. грн.		
2. Відрахування на соціальні заходи	37,5% від витрат на оплату праці	20 250,00	2,25
3. Транспортні витрати та витрати на відрядження	х	3 200,00	0,36
4. Страхування майна, транспортних засобів	х	6 500,00	0,72
5. Канцтовари, користування Інтернетом, інформаційні матеріали, телефон/Факс	х	1 500,00	0,17
6. Ремонтні роботи у офісі	х	1 000,00	0,11
7. Комунальні витрати	х	2 000,00	0,22
8. Інші витрати	10% від витрат на оплату праці	5 400,00	0,60
9. Всього адміністративних витрат	х	93 850,00	10,43

Головною перевагою роботи кооперативу є значне збільшення доходу домогосподарства на кожну корову, як об'єкта обслуговування (табл.5). Що досягається шляхом збільшення продуктивності корів на 10-15% та, головне, суттєвого підвищення якості зібраного молока, як наслідок – збільшення ціни реалізації. Одночасно кооперація дозволяє досягти значного зменшення трудових та матеріальних витрат кожного домогосподарства на реалізацію кінцевої продукції, також матеріальних витрат на утримання корів, а саме на придбання кормів, ветеринарне обслуговування, реалізацію приплоду тощо.

Якість сирого молока дозволяє скористатись бюджетною дотацією за екологічно чисте молоко власного виробництва, продане молокопереробним підприємствам для виготовлення продуктів дитячого харчування.

Переваги участі селян у роботі молочного сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу

Показник	Факт (без створення СОК)	План (робота СОК)	План до факту, %
1. Річний удій молока на 1 корову, кг (централізований збір молока дозволяє збільшити продуктивність корів на 10-15%).	4 500,00	4 950,00	110,00
2. Ціна реалізації сирого молока селянином, _грн/кг (централізований збір та реалізація великими партіями через СОК дозволяє значно збільшити ціну реалізації).	2,50	4,05	162,00
3. Отриманий додатковий дохід домогосподарством на 1 голову, грн.	11 250,00	20 047,50	178,20

Виходячи з розрахунків, додатковий річний дохід домогосподарства на кожну корову становитиме від 18 до 20 тис. грн., проти лише 11 тис. грн. без участі у кооперативі.

Підсумовуючи обґрунтування економічної ефективності функціонування молочного обслуговуючого кооперативу, необхідним є представлення річних фінансових показників ефективності діяльності об'єднання (табл. 6).

Таблиця 6

Ефективність діяльності молочного обслуговуючого кооперативу

Показники	На фінансовий рік
1. Розмір капітальних витрат, тис. грн.	1 053,25
2. Обсяг кінцевої продукції кооперативу, тонн	900,0
А. Надходження кооперативу від реалізації кінцевої продукції, тис. грн.	4 428,00
3. Дохід (виручка) від реалізації продукції, всього	4 428,00
в тому числі:	
- на молокопереробне підприємство (450 т по 3,84 грн./кг)	1 728,00
- на місцевому ринку (450 т по 6,00 грн./кг)	2 700,00
Б. Розподіл надходжень кооперативу, тис. грн.	4 428,00
4. Розмір поточних витрат, всього	668,62
в тому числі:	
- на збір молока	446,80
- на реалізацію (450 т на місцевому ринку)	127,96
- адміністративні витрати	93,85
5. Витрати кооперативу на 1 ц молока, грн.	74,29
6. Кооперативні виплати членам за молоко, тис. грн.	3 645,00
в тому числі:	
- на 1 ц молока, грн.	4,05
- на 1 голову (корову), грн.	18 225,00
7. Обов'язкові платежі (1% від надходжень кооперативу)	44,28
8. Амортизаційний фонд, тис. грн.	123,48
9. Резервний фонд, тис. грн.	70,10

Розмір річного доходу (виручки) від реалізації продукції становитиме 4,4 млн. грн., з яких 82,3%, або 3,6 млн. грн. розподіляється між учасника кооперативу. В середньому на кожну голову селянин отримує понад 18 тис. грн., або гарантовано 4,05 грн. на кожен кілограм молока.

Висновки. На підставі визначення економічної ефективності роботи молочного обслуговуючого кооперативу з'ясувалось:

- по-перше, кооперація господарств населення у сільськогосподарській обслуговуючій кооператив зі збору та реалізації молока є єдиною можливістю збільшення їх доходів, швидкого розвитку сільських територій та забезпечення продовольчої безпеки якісним, в достатній кількості молоком та молокопродуктами;

- по-друге, виробництво молока (годівля та догляд за тваринами) здійснюється в домогосподарстві кожного члена кооперативу індивідуально. Кооператив надає можливість централізованого збору молока високої якості з одночасним охолодженням та зберіганням. Також кооператив організовує аналіз

сирого молока та одержання необхідних для збуту супроводжуючих документів, які підтверджують його якість. Що збільшує кінцеву ціну реалізації сирого молока від 2,50 грн. (без участі в кооперативі) до 3,84 грн. при реалізації на молокопереробне підприємство, або до 6,00 грн. на місцевому ринку;

- по-третє, на кожну корову селянин – член СОК – отримуватиме замість 11 тис. грн. (без участі в кооперативі) близько 18 тис. грн., або в середньому щомісячно по 1 518 грн. додаткового доходу. Також матиме змогу здійснювати заготівлю кормів, ветеринарне обслуговування, догляд за тваринами за меншими витратами, тим самим збільшувати різницю між доходами та витратами домогосподарства.

Список використаних джерел:

1. Молочные продукты обладают потенциалом для улучшения питания бедных в мире / Продовольча та сільськогосподарська організація Об'єднаних націй [Електронний ресурс] : офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації : <http://www.fao.org/news/story/ru/item/207787/icode>.

2. Статистична інформація / Державна служба статистики України : [Електронний ресурс] : офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації : <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Закупівельні ціни на молоко від сільськогосподарських підприємств станом на 25 лютого 2014 року (враховуючи ПДВ) / Інформаційно-аналітичний портал про молоко і молочне скотарство [Електронний ресурс] : Режим доступу до інформації : <http://milkua.info/uk/milkprices>.

4. Закон України «Про кооперацію» Редакція від 04.08.2013 р. / Законодавство України [Електронний ресурс] : офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації : <http://zakon.rada.gov.ua>.

5. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» Редакція від 19.01.2013 р. / Законодавство України [Електронний ресурс] : офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації : <http://zakon.rada.gov.ua>.

6. Кількість діючих сільськогосподарських кооперативів в розрізі регіонів за напрямом діяльності станом на 1 січня 2013 року / Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс] : офіційний ВЕБ-САЙТ. – Режим доступу до інформації : <http://minagro.gov.ua/ru/node/3706>.

7. 10 кроків для створення і державної реєстрації сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу [Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації : http://coop.at.ua/publ/silskogospodarskij_kooperativ/10_krokov_dlja_stvorennja_i_derzhavnoj_reestraciji_silskogospodarskogo_obsługovujuchogo_kooperativu/2-1-0-14.

Рецензент – д.е.н., професор Онегіна В.М.

УДК 65.011.2:631

ВИКОРИСТАННЯ МАРКЕТИНГУ В УПРАВЛІННІ АГРАРНИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Кравчук І. А., к.е.н.

Житомирський національний агроєкологічний університет

Здійснено аналіз теоретичних підходів до управління маркетингом в процесі еволюції концептуальних оглядів на маркетинговий менеджмент. Визначено основу методологічного забезпечення маркетингового управління як обґрунтування алгоритму дій маркетингологів з формування товару, ціни, збуту та реклами, ролі організаційних структур управління маркетингом та маркетингового інструментарію. Виявлено проблеми використання маркетингу в управлінні вітчизняними аграрними підприємствами, що знаходять-